

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางจริยธรรม ของพระพุทธศาสนาเถรวาทในนวนิยาย เรื่อง เภา ของโรสลาเรน*

ธาริณี เจริญคุณวิวัฒน์**

วิทยา ศักยาภินันท์***

ธเนศ ปานหัวไผ่****

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดนวนิยายเรื่อง เภา บทประพันธ์ของโรสลาเรน 2) เพื่อศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทในนวนิยายเรื่อง เภา นี่เป็นการวิจัยคุณภาพ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยรวบรวมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งประกอบด้วยพระไตรปิฎกและอรรถกถา นวนิยายเรื่อง เภา และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประเมินค่า

ผลการศึกษา พบว่านวนิยายเรื่อง เภา เป็นนวนิยายอิงพระพุทธศาสนา ส่วน เภา คือหลักกรรมที่เคียงคู่อยู่เสมอกับมนุษย์เสมือนหนึ่งเภาที่เคียงคู่อยู่กับเจ้าของเภา

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทในนวนิยายเรื่อง เภา ของโรสลาเรน”

** นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: lovepaajin@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: fhumwys@ku.ac.th

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: fhumtnp@ku.ac.th

ตลอดเวลา พระพุทธศาสนาเถรวาทมีแนวคิดทางจริยธรรมที่แบ่งตามพฤติกรรมการทำงานของบุคคลออกเป็น 3 ระดับ คือระดับต้นได้แก่ ศีล 5 ระดับกลางได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 และระดับสูงได้แก่ มรรคมีองค์ 8 จากการวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง เงาม ด้วยแนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้ประพันธ์ได้แบ่งตัวละครออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มดี กลุ่มชั่ว และกลุ่มที่เคยทำชั่วแต่กลับใจมาทำความดี พฤติกรรมทางจริยธรรมของทุกกลุ่มจะอยู่ในสายตาของพญายมผู้เป็นพญามัจจุราชตลอดเวลา ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมที่แตกต่างกันของตัวละครทั้ง 3 กลุ่มนี้มาจากสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ การเลี้ยงดูภายในครอบครัวและ มิตรสหาย เป็นต้น ที่จะช่วยเกื้อกูลต่อการงอกงามขึ้นในใจของหลักจริยธรรมพุทธศาสนาเถรวาทหรือไม่เพียงใด และภายหลังจากการเสียชีวิตแล้ว ผลของกรรมที่ทำไว้ คนดีจะไปเกิดในสุคติภูมิ ส่วนคนชั่วจะไปเกิดในทุคติภูมิ โดยพญายมจะเป็นผู้บอกว่าคนชั่วแต่ละคนสมควรจะตกนรกขุมใดในทุคติภูมิ

คำสำคัญ: นวนิยายเรื่อง เงาม; โรสลาเรน; จริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท;
นวนิยายอิงพุทธศาสนา

An Analytical Study of the Theravāda Buddhist Moral Concept in Rose La Raine's *Shadow**

Tarinee Charoenkunwivat^{*}

Widya Sakyabhinand^{**}

Tanet Panhuaphai^{***}

Abstract

The objectives of study were 1) to study the novel concept, Shadow, composed by Rose La Reine, 2) to study the moral idea of Theravāda Buddhist morality and 3) to investigate the concept of Theravāda Buddhist morality as shown in the novel, Shadow. This study was conducted using the qualitative research collecting the data from various sources such as the primary resource and the secondary resource including the Tipitaka and its commentaries and the novel, Shadow, and other related materials. Then the data had been analyzed and valued for the objectives of the study.

^{*} This article is a part of the master's thesis entitled An analytical Study of the Theravada Buddhist Moral Concept in Rose La Raine's *Shadow*.

^{**} Master's Student, Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: lovepaajin@hotmail.com

^{***} Associate Professor, Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: fhumwys@ku.ac.th

^{****} Assistant Professor, Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities University, e-mail: fhumtnp@ku.ac.th

It was found that "Shadow" is Buddhism-based novel symbolized as the principle of Karma like the shadow follows the owner. The moral concept of Theravāda Buddhism can clearly be divided into three levels; primary level as the Five Precepts, middle level as the Ten Wholesome Courses of Action and the high level as the Noble Eightfold Path. After analysing the story by Theravāda Buddhist moral concept, the study has been found that the author has divided the characters into three groups as follows: the good, the bad, and the bad turned the good. All their moral behaviours are always in the eyes of the Yama, the ruler of the kingdom of the dead. The essential factors that affect the different moral behaviours of these three characters come from the surroundings, ie, parenting within the family and friends that how much they contribute to grow in the mind of Theravāda Buddhist morality. After the death, because of the karmic effect, the good are to be born in the happy state but the bad are to be born in the unhappy one. Regarding the unhappy state like the hell, the Yama will inform to which hell the bad should go.

Keywords: Novel 'Shadow'; Rose La Reine; Theravāda Buddhist morality; Buddhism based novel

1. บทนำ

โอมาร์ คัยยัม กวีชาวเปอร์เซียเคยกล่าวไว้ว่า “ดูหนึ่งตุลละครแล้วย้อนดูตัว” (กรมพระนารายณ์ประพันธ์พงศ์, 2512, น. 44) คำพูดนี้ถูกต้องยิ่งนัก เพราะตัวละครในมหรสพประเภทต่าง ๆ ในฐานะเรื่องเล่าคือภาพจำลองของชีวิตคนในสังคมที่ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดออกมาสู่ผู้ชมหรือผู้อ่าน ดังนั้น นวนิยายในฐานะเรื่องเล่าประเภทหนึ่งจึงมิได้มีจุดประสงค์เพื่อความบันเทิงของแต่ประการเดียว ทว่ายังมุ่งเสนอความรู้และความเข้าใจในชีวิตของมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ ด้วย

นวนิยายเรื่อง เงาม นำเสนอตัวละครตัวหนึ่งที่มีบทบาทเชิงสัญลักษณ์แทนความหมายของคำว่า เงาม คือ วสวัต ที่เป็นพญายม ซึ่งพุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าท่านเป็นผู้ที่ทำหน้าที่รักษาความยุติธรรม เมื่อมนุษย์ตายแล้วต้องได้พบกับท่านเพื่อมารับฟังความดี ความชั่วที่ตนกระทำความดีเป็นมนุษย์ ตัวละครในเรื่อง เงาม ได้สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ที่ทำความดีและความชั่วจะมีอนาคตเป็นอย่างไร ผลของการกระทำนั้นเรียกว่า ผลของกรรม ภาพของมนุษย์ทั้ง 2 ลักษณะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ ผู้ที่ทำชั่ว ความทุกข์นั้นจะกัดกินหัวใจทำลายความสุขที่ตนมีอยู่ ส่วนผู้ที่ทำความดีจะมีความสุขสงบเย็น ใช้ชีวิตแบบพอเพียง และเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ที่ยั่งยืน นอกจากนี้ ยังมีตัวละครผู้ที่มีความสับสนในจิตใจ ทั้งที่รู้ว่าตนนั้นทำผิดแต่ก็เลือกที่จะทำต่อไปเพียงเพราะคิดว่าการหาความสุขในปัจจุบันนั้นย่อมดีและมีค่า อำนาจของเงินตราอันล้นพ้นบันดาลความสุขให้เกิดขึ้นได้ ไม่ใช่ความดี แต่ถึงแม้เขาจะยอมให้อำนาจของความโลภ ความชั่ววอมมีบทบาทเหนือกว่าความดี สุดท้าย ด้วยจิตใต้สำนึกของเขาเองที่รู้ว่าความผิด ถูก ดี ชั่ว คืออะไร ย่อมทำให้เขาดัดสันใจได้ว่าแท้จริงแล้วความดีนั้นจะนำความสุขมาให้อย่างยั่งยืน และหันมาทำความดีแทน

พุทธศาสนาเถรวาทมีคำสอนในเรื่องกรรมและผลของกรรมอย่างละเอียด ว่าพฤติกรรมแบบใดเป็นกรรมดี และพฤติกรรมแบบใดเป็นกรรมชั่ว พร้อมทั้งผลของการกระทำที่เกิดจากการทำดีและทำชั่วเหล่านั้น ผ่านกรอบคำสอนระดับจริยธรรม เช่น ศีล อกุศลกรรมบถ และกุศลกรรมบถ เป็นต้น ฉะนั้น การวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง

เงา ทำให้เห็นแนวคิดด้านจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏอยู่ในนวนิยาย เป็นการนำนวนิยาย และแนวคิดทางจริยธรรมมารวมกัน ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของนวนิยายว่ามีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอด และสะท้อนแนวคิดทางจริยธรรมทางหนึ่งสู่ผู้อ่าน นอกจากนี้ยังทำให้เห็นภาพสะท้อนในหลาย ๆ ด้านจากนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของมนุษย์ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดนวนิยายเรื่อง เงา บทประพันธ์ของโรสลาเรน
2. เพื่อศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทในนวนิยายเรื่อง เงา

1.2 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษานวนิยายเรื่อง เงา บทประพันธ์ของโรสลาเรน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 11 พ.ศ. 2551 โดยสำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม และหลักจริยธรรมที่เป็นพฤติกรรมกรรมการทำกรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ ศีล 5 กุศลกรรมบถ 10 และมรรคมงคล 8 ในพระไตรปิฎก อรรถกถาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.3 วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษานวนิยายเรื่อง เงา ตามองค์ประกอบของนวนิยาย
2. ศึกษาความหมายของกรรมและพฤติกรรมกรรมการทำกรรมของคนตามหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท 3 ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง

3. วิเคราะห์และประเมินค่าพฤติกรรมทางจริยธรรมหรือการทำความของตัวละครเรื่อง เงา ตามกรอบจริยธรรมทั้ง 3 ระดับของพระพุทธศาสนาเถรวาท

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบแนวคิดนวนิยายเรื่อง เงา บทประพันธ์ของโรสลาเรน
2. ทำให้ทราบแนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทในนวนิยายเรื่อง เงา
3. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โยธิน มาหา (2547) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมของสุชีพ ปุญญานุภาพ จากการศึกษาพบว่า นวนิยายอิงหลักธรรมของสุชีพ ปุญญานุภาพ จำนวน 4 เรื่อง คือ ได้ร่มกาสาวพัสตร์ กองทัพธรรม อาทิตยขึ้นทางทิศตะวันตก และลีลาชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมของสุชีพ ปุญญานุภาพ โดยศึกษาภาพรวมของวรรณกรรม พุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเรื่อง วรรณกรรมของสุชีพ ปุญญานุภาพ อ่านแล้วเข้าใจง่าย นำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน และเหมาะสมกับสังคมไทย

กนกวรรณ คงทนขุนทด (2554) ได้วิจัยเรื่อง แนวคิดพุทธศาสนาในนวนิยายของแก้วแก้ว จากการศึกษาพบว่า นวนิยายของแก้วแก้วมีลักษณะโดดเด่นในการนำเสนอแนวคิดพุทธศาสนา แนวคิดพุทธศาสนาที่ปรากฏในนวนิยายของแก้วแก้ว มี 8 ประเด็น คือ กิเลส กรรม วิภังค์ ไตรลักษณ์ อายุมข 6 โลกธรรม 8 หิริ โอตตัปปะและบุญกิริยาวัตถุ 10 แต่ที่เด่นชัดที่สุดคือเรื่องของกิเลสและกรรม กิเลสนั้นมาจากความโลภ โกรธ หลง เป็นตัวผลักดันให้ตัวละครของแก้วแก้วทำผิดกฏศีลธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมรองลงมาเป็นอันดับสองในนวนิยายของแก้วแก้วที่ได้นำเสนอไว้ ผลการกระทำของตัวละครนั้นจะสะท้อนออกมาให้ผู้อ่านเห็นว่า ตัวละครมีความทุกข์

กาย ทุกข์ใจ การประพาศชั่วและปลายทางของความประพาศนั้น คือ การเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หรือการตกนรกในขุมต่างๆ เพื่อรับโทษที่เคยก่อไว้

ภาวินี ตรีเดซี (2554) ได้วิจัยเรื่อง กลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในนวนิยายอิงธรรมะของสุชีพ ปุญญานุภาพ จากการศึกษาพบว่า สุชีพ ปุญญานุภาพได้นำเอาพุทธประวัติ โครงเรื่อง ดัดแปลงมาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา มีการยกอุทาหรณ์มาเล่าแทรก โดยใช้บุคคลที่เป็นบุคคลในพุทธประวัติ ฉากอินเดียสมัยพุทธกาล มีบทสนทนาถามตอบเพื่อแสดงหลักธรรม มีการยกพุทธพจน์ พุทธสุภาษิต คำสอนมาจากภาษาบาลี เช่น ตุก่อน ขึ้นต้นลงท้ายคล้ายพระสูตร เช่น ตั้งได้สดับมา, อีกโสดหนึ่ง เป็นต้น กลวิธีการนำเสนอกับการสื่อสารหลักธรรมในนวนิยาย เป็นการสร้างความเข้าใจโดยอ้างข้อมูลจากพระไตรปิฎก เสนอหลักธรรมสำคัญ คือ อริยสัจ 4 กฎแห่งกรรม ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท สุชีพ ปุญญานุภาพสามารถนำเสนอหลักธรรมผ่านองค์ประกอบแต่ละส่วนของนวนิยาย ทั้งโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา การใช้ภาษาได้อย่างกลมกลืน ซึ่งเป็นกลวิธีการนำเสนอนวนิยายที่มีความน่าสนใจ และเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยใช้การสื่อสารทางพุทธธรรมเป็นไปอย่างดี มีประสิทธิภาพ สร้างความมีชีวิตชีวาให้แก่เนื้อเรื่อง เอื้อประโยชน์ต่อผู้ค้นหาเพราะมีอ้างอิงจากพระไตรปิฎก

แสงเดือน สุขประเสริฐ (2556) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของตัวละครสตรีที่สื่อหลักธรรมเรื่องจิตในนวนิยายเรื่องมานของทมยันตี จากการศึกษาพบว่า ในเรื่องจิตมีหลักธรรมที่ปรากฏเด่นชัดคือ ศีล 5 ไตรลักษณ์ และอริยสัจ 4 จิตเป็นสภาวะที่เรียกว่าโลก คือ ธรรมชาติรู้อารมณ์ต่างๆ ทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม พฤติกรรมที่แสดงออกมากจะเกิดจากจิตในขณะนั้น จิตมีความสำคัญต่อพฤติกรรมมนุษย์ พระพุทธเจ้าสอนว่า ศีลเป็นเบื้องต้นแห่งหลักธรรมทั้งหลาย เป็นพื้นฐานของสิ่งต่างๆ การเข้าใจไตรลักษณ์คือการเข้าถึงสภาวะธรรมทั้งหลายอย่างแท้จริง เป็นบัญญัติทางธรรมที่จะนำไปหลุดพ้นจากกิเลส อริยสัจ 4 เมื่อจิตใจเข้าถึงทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคย่อมได้รับความสุขคือการหลุดพ้นทั้งปวง ทมยันตีนำเสนอหลักความเชื่อเช่นนี้โดยผ่านตัวละครหลักที่เป็นสตรี เพื่อให้รู้ว่าสตรีก็สามารถบรรลุธรรมได้ ธรรมะไม่ได้มีข้อจำกัดที่เพศ แต่ให้ความสำคัญกับจิตและการพัฒนาจิตของมนุษย์

งานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นมุ่งศึกษาหลักพุทธศาสนาที่ปรากฏในนวนิยาย ศึกษากลวิธีนำเสนอหลักธรรมผ่านนวนิยายและบทบาทของตัวละครที่สื่อถึงหลักธรรม ส่วนงานวิจัยนี้ใช้กรอบทางจริยธรรม 3 ระดับของพุทธศาสนาเถรวาท คือ ระดับต้น ได้แก่ ศีล 5 ระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 และระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 มาวิเคราะห์ และประเมินค่าพฤติกรรมการทำกรรมของตัวละครในนวนิยายเรื่อง เภา

1.6 นิยามศัพท์

แนวคิด หมายถึง ความนึกคิด ความคิดเห็น ความเชื่อ แง่คิด มุมมอง มโนคติ การตีความขึ้นกับความรู้และประสบการณ์ของผู้อ่าน

แนวคิดทางพระพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง เภา คือ หลักศีล 5 กุศลกรรมบถ 10 และมรรคมีองค์ 8

พุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง คำสอนของพระพุทธศาสนา นิกายฝ่ายใต้ ซึ่งถือตามคติที่พระอรหันต์พุทธสาวกได้วางหลักธรรมวินัยเป็นแบบไว้เมื่อครั้งปฐมสังคายนา

โรสลาเรน หมายถึง หนึ่งในนามปากกาของคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์

จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นมนุษย์ที่ดี

พฤติกรรมทางจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถประเมินค่าได้ว่าดี หรือชั่วที่ทางพุทธศาสนาเรียกว่าการทำกรรม

หลักกรรม หมายถึง หลักคำสอนที่ว่าด้วยการกระทำดีหรือชั่วในพระพุทธศาสนาเถรวาท

2. แนวคิดนวนิยายเรื่อง เภา

โครงเรื่องใหญ่ของนวนิยายเรื่อง เภา คือการเปิดเรื่องด้วยท่านชาวยาวสวัดที่เป็นพญายมแฝงอยู่ในหมู่มนุษย์ให้อิศราเลือกว่าจะอยู่ข้างท่านที่เป็นพญายมหรือว่าเป็น

เลือกที่จะทำความดี และไปอยู่ในภพภูมิที่ดีกว่านี้ ดังตอนจบของเรื่องที่ท่านชายได้เผยร่างที่แท้จริงออกมาแล้วถามอิศราอีกครั้ง และบังคับให้ต้องเลือกเดี๋ยวนั้น เมื่ออิศราเลือกความดี เลือกที่จะไปให้พ้นจากท่านชาวยาวสวัตต์ก็เป็นคลี่คลายปมของโครงเรื่องใหญ่ที่ดำเนินมาจนถึงตอนสุดท้าย

โครงเรื่องย่อย คือ ในระหว่างทางก่อนที่อิศราจะเลือก มีบทพิสูจน์ความดี คือ เรื่องของเจริญขวัญ เจริญขวัญได้รับบ้านที่เป็นมรดกจากคุณย่าของอิศรา ทำให้อิศราไม่พอใจ และหวังจะแต่งงานกับเธอเพื่อจะได้ครอบครองบ้าน อิศรามีความคิดขัดแย้งภายในจิตใจว่าสมควรทำเช่นนั้นหรือไม่ สุดท้ายเธอก็เลือกจะสารภาพความจริงกับเจริญขวัญ และขอแต่งงานกับเธอด้วยใจจริงโดยไม่สนใจบ้านหลังนั้น

เรื่องของชาลินี เธอชอบรักท่านชาวยาวสวัตต์เพราะหวังในความร่ำรวย และใส่ร้ายท่านโดยบอกกับพ่อและแม่ว่าถูกท่านชายล่อลวง และขอให้พ่อกับแม่ใช้อำนาจที่เป็นนายพลและคุณหญิงบังคับให้ท่านชาวยาวสวัตต์แต่งงานกับเธอ ผลคือท่านชายไม่ยอมรับ ทำให้ท่านนายพลหาทางเอาผิดท่านโดยการให้หมอมาตรวจร่างกายของชาลินี ทำให้ได้รู้ความจริงว่าชาลินีเคยมีลูกมาแล้ว คุณหญิงกับท่านนายพลทะเลาะกัน ต่างโทษว่าเป็นความผิดของอีกฝ่าย ชาลินีบอกให้ทั้งสองหยุดทะเลาะและหันไปมองความผิดของตน พ่อมีเมียน้อย แม่พูดจาประชดประชันและสนใจแต่งานการกุศล ไม่มีใครสนใจเธอ ทำให้เธอเดินทางผิดและตัดสินใจฆ่าลูกตัวเองก่อนกลับมาไทย

นอกจากนี้ ยังมีเรื่องของคุณย่าของอิศรา ในสมัยท่านยังสาว ท่านแต่งงานกับคุณปู่แต่คุณปู่เป็นคนเจ้าชู้ทำให้มีอนุภรรยาหลายคน เมื่ออนุภรรยาของท่านท้อง คุณย่าจึงผลักอนุภรรยาคนนั้นตกบันได และเสียชีวิตทำให้คุณปู่แยกกันอยู่กับท่าน

ตัวละคร ในนวนิยายเรื่องนี้ มี 2 ประเภท คือ ตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลง ได้แก่ เจริญขวัญและชาลินี คือ เจริญขวัญเป็นคนดี และทำความดีมาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงจุดจบของชีวิต เห็นได้จากการสวดมนต์ และแผ่เมตตาให้กับพญายมอยู่บ่อยๆ และไม่เคียดแค้นหรือคิดจะเอาบ้านที่คุณย่ายกให้มาเป็นของตัวเองแม้ว่าจะสามารถทำได้ก็ตาม ส่วนชาลินีจะเห็นพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างชัดเจนว่ามีความพึงใจต่อท่านชาวยาวสวัตต์และหาทางเข้าใกล้ จนในภายหลังได้รู้ความจริงว่าชาลินีนั้นได้ทำความผิดบาปไว้มากมาย คือ ฆ่าลูกของตัวเอง และในตอนท้ายเรื่องก็มีส่วนทำให้

เจริญขวัญต้องตายเพราะคำพูดของเธอ และตัวละครที่เปลี่ยนแปลงคือ อิศรา ตอนแรกเขาประกาศตัวอย่างชัดเจนว่าเป็นคนเลว และจะยอมฆ่าเธอเพื่อให้ได้บ้านมาครอบครอง แต่สุดท้ายด้วยความดีของเจริญขวัญ และจิตสำนึกของตัวเองก็ทำให้เลือกทางที่ถูกต้องคือการทำความดี

บทสนทนา มีบทเจรจาสั้นๆเป็นแบบถามตอบที่ใช้ในชีวิตจริงทำให้ไม่น่าเบื่อ หรือเวลาที่ท่านชายวสวัตจะแทรกข้อคิดคติธรรมให้แก่อิสรา ก็จะทำให้เห็นภาพก่อนมากกว่าหว่านล้อมให้ต้องเชื่อเพียงอย่างเดียว

ฉากและบรรยากาศ คือ รายละเอียดในนวนิยายที่ก่อให้เกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งและเป็นพลังให้เกิดพฤติกรรมตามโครงเรื่อง เช่น การบรรยายถึงวังของท่านชายวสวัตที่มีความใหญ่โต โอ่อ่า แต่มีความทึบทึมตามลักษณะของท่านชายที่ดำรงตำแหน่งเป็นพญายม

ทัศนคติของผู้ประพันธ์ คือ อยากให้เชื่อในกฎแห่งกรรม เชื่อในความดี-ชั่ว และหันมาทำความดี โดยแบ่งตัวละครที่มีลักษณะนิสัย และความเชื่อที่แตกต่างกัน ให้เห็นภาพตัวอย่างของการกระทำและผลลัพธ์ของการกระทำ ไว้ เช่น เจริญขวัญ หญิงสาวที่เป็นตัวแทนแห่งความดี เธอทำความดีทั้งชีวิตจวบจนลมหายใจสุดท้ายของเธอ และเป็นผู้ที่ทำให้อิสราเชื่อในความดี

3. แนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในทัศนะของพระพุทธศาสนา มนุษย์ต้องประสบกับความทุกข์ที่หมายถึง “สภาพที่ทนได้ยาก” (พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต, 2529, น. 896) อยู่เสมอ พระพุทธเจ้าตรัสธรรมกัเพื่อนำมาสอนให้มนุษย์รู้จักทุกข์ และวิธีการเพื่อก้าวจากความทุกข์ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ คือ อริยสัจจ์ หรือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ 1) ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก สภาพที่บีบคั้น 2) สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ 3) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ 4) มรรค คือ สิ่งนำไปสู่ความดับทุกข์ (อภิ.วิ (ไทย) 35/206/173)

อริยสัจ 4 กล่าวโดยสรุปมี 2 ตอนคือ 1) ทุกข์และการเกิดความทุกข์ที่เรียกว่า สมุทัยวาร และ 2) ความดับทุกข์และวิธีการสำหรับดับทุกข์ที่เรียกว่า นิโรธวาร โดยมีหลักธรรมเรียกเฉพาะว่า ปฏิจจสมุปบาท¹ หรือกระบวนการที่อิงอาศัยกันเกิดขึ้น ขอแสดงแบบรวบรัด ดังนี้

ตารางที่ 1 การเกิดความทุกข์ - สุขในชีวิต

กระบวนการ	สาเหตุ	ผล
สมุทัยวาร	ตัณหา	ทุกข์
นิโรธวาร	มรรค	ดับทุกข์ (สุข)

แนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเริ่มจากปฏิจจสมุปบาทนี้เอง เพราะแสดงถึงหลักกรรมซึ่งเป็นพฤติกรรมทางจริยธรรมของมนุษย์ ทุกข์และสุขคือผลกรรมที่เกิดจากปฏิจจสมุปบาทสายสมุทัยวารและนิโรธวารโดยลำดับ ทุกข์เป็นวิบากของอกุศลกรรม (กรรมชั่ว) ส่วนการดับทุกข์เสียได้และเป็นสุขคือวิบากของกุศลกรรม (กรรมดี)

¹ สังยุตตนิกาย (ส.น. (ไทย) 16/1/2) ได้แสดงปฏิจจสมุปบาทสายเกิดทุกข์ (สมุทัยวาร) ดังนี้ อวิชชา (ความไม่รู้) → สังขาร(การปรุงแต่ง) → วิญญาณ (ความรู้แจ้งอารมณ์) → นามรูป (นามและรูป) → สฬายตนะ(อายตนะ 6) → ผัสสะ (ความกระทบ) → เวทนา (ความเสวยอารมณ์) → ตัณหา (ความทะยานอยาก) → อุปาทาน (ความยึดมั่น) → ภพ (ภาวะชีวิต) →ชาติ (ความเกิด) → ชรามรณะ (ความแก่และความตาย) = ทุกข์ ส่วนการเกิดปฏิจจสมุปบาทสายดับทุกข์ (นิโรธวาร) พึงทราบตามนัยตรงกันข้าม คือ เมื่ออวิชชาดับ สังขารก็ดับ วิญญาณก็ดับตามไปเป็นลำดับจนถึงชราและมรณะดับ

3.1 กรรม : พฤติกรรมทางจริยธรรมของมนุษย์

พุทธศาสนาสอนว่า “สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม” (สุ.ขุ. (ไทย) 25/660/654) หมายความว่า สิ่งมีชีวิตทั้งหมดเป็นไปตามอำนาจแห่งการกระทำของตน โดยเฉพาะการกระทำของมนุษย์ที่มักจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางจริยธรรม คือ ความดีและความชั่วอยู่เสมอ โดยมีเจตนาหรือความจงใจเป็นสิ่งที่ชักจูง ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงหลักกรรมแล้วให้มองที่ตัวเจตนาที่เอง ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่าเจตนาเป็นกรรม” (อญ.ฉก. (ไทย) 22/63/577)

กรรมแบ่งได้หลายประเภท หากพิจารณาตามช่องทางกระทำมี 3 ประเภท คือ กายกรรม (ความจงใจทางกาย) วาจากรรม (ความจงใจทางวาจา) และมโนกรรม (ความจงใจทางใจ) (ม.ม. (ไทย) 13/57/55) และเมื่อพิจารณาตามลักษณะการกระทำมี 2 ประเภท คือ กุศลกรรม (กรรมดี) และอกุศลกรรม (กรรมชั่ว) (อญ.ติก. (ไทย) 20/147/395) และเมื่อพิจารณาตามการให้ผลแล้วมี 12 ประเภท เรียกว่า กรรม 12² อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะแบ่งเป็นกี่ประเภท กรรมทั้งหมดจะเน้นที่เจตนากระทำการเท่านั้น เจตนาที่ว่านี้มี 2 ชนิดเท่านั้น คือ กุศลเจตนาที่นำไปสู่กุศลกรรม และอกุศลเจตนาที่นำไปสู่อกุศลกรรมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมทางจริยธรรมที่จะกล่าวต่อไป

3.2 หลักจริยธรรม 3 ระดับ

การจัดความทุกข์และช่วยให้อนุชนได้พบความสุขที่แท้ คือ หน้าที่ของคำ

² ก.การให้ผลตามเวลา 1.กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน (ภพนี้) 2.กรรมที่ให้ผลในภพที่จะไปเกิด (ภพหน้า) 3.กรรมที่ให้ผลในภพต่อๆ ไป 4. กรรมเล็กให้ผล (อโหสิกรรม) ข.การให้ผลตามหน้าที่ 5.กรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด 6.กรรมสนับสนุนต่อจากกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด 7.กรรมบีบคั้น ทำให้ผลของกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิดกับกรรมสนับสนุนหล่นลง 8.กรรมตัดรอน ค.การให้ผลตามความแรง 9.กรรมหนัก ให้ผลก่อน 10.กรรมทำมากหรือกรรมชิน ให้ผลรองจากกรรมหนัก 11.กรรมจวนเจียน คือ กรรมทำเมื่อจวนจะตาย 12.กรรมสักว่าทำ ทำด้วยเจตนาอันอ่อน (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2521, น. 30-33)

สอนในพระพุทธศาสนา การทำแต่กรรมดี และหลีกเลี่ยงกรรมชั่วเท่านั้นจะช่วยให้มนุษย์หลีกเลี่ยงความทุกข์ และประสบกับความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงสอนหลักจริยธรรม ดังที่ วคิน อินทสระ (2544, น. 34) กล่าวว่า มี 3 ระดับ เพื่อพุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติตามอุปนิสัย และความสามารถของตน คือ ระดับต้น ได้แก่ ศีล 5 ระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 และระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 ตามรายละเอียดดังนี้

1) **จริยธรรมระดับต้น** : ศีล 5 ศีล แปลว่า ปกติหรือทำอยู่เป็นปกติ (พุทธทาสภิกขุ, 2538: 41) ศีลสำหรับฆราวาสแล้วมี 5 ข้อ คือ 1) เว้นจากการปลงชีวิต 2) เว้นจากการลักทรัพย์ 3) เว้นจากการประพฤติดัดในกาม 4) เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง 5) เว้นจากการดื่มสุราและเมรัย (ที.ปา. (ไทย) 11/315/302-303)

2) **จริยธรรมระดับกลาง** : กุศลกรรมบถ 10 กุศลกรรมบถ แปลว่า ทางแห่งการทำดี ทางแห่งกรรมที่เป็นกุศลนำไปสู่ความเจริญหรือสุดดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 234) มี 10 ข้อ คือ ก.กายสุจริต 3 คือ 1.ละจากการฆ่าสัตว์ 2.ละจากการลักทรัพย์ 3.ละจากการประพฤติดัดในกาม ข.วจีสุจริต 4 คือ 4.ละจากการพูดเท็จ 5.ละจากการพูดส่อเสียด 6.ละจากการพูดคำหยาบ 7.ละจากการพูดเพ้อเจ้อ ค.มโนสุจริต 3 คือ 8.ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น 9.ไม่มีจิตคิดร้าย ไม่เบียดเบียน 10.มีความเห็นชอบ เช่น เชื่อในกรรมดี กรรมชั่ว (ที.ปา. (ไทย) 11/347/362-363)

3) **จริยธรรมระดับสูง** : มรรคมีองค์ 8 หรืออริยมรรค แปลว่า ทางสายกลาง หรือทางอันประเสริฐ (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), 2544: 22) กล่าวคือ 1.สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ 2.สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3.สัมมาวาจา เจรจาชอบ 4.สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ 5.สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ 6.สัมมาวายามะ พยายามชอบ 7.สัมมาสติ ระลึกชอบ 8.สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่นชอบ (วินย. (ไทย) 4/13/21)

จริยธรรมทั้ง 3 ระดับที่กล่าวมามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ศีล 5 แต่ละข้อต่างรวมอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 ข้อกายสุจริต 3 และวจีสุจริต 4 ส่วนกุศลกรรมบถ 10 ทุกข้อต่างกระจัดกระจายรวมอยู่ในมรรคมีองค์ 8 บางข้อ แต่ที่จริยธรรมทั้ง 3 ชั้น แตกต่างกันจะอยู่ที่ความเข้มข้นของการปฏิบัติ ศีล 5 เน้นควบคุมกายและวาจา กุศลกรรมบถ 10 เน้นควบคุมกาย วาจาและใจ ส่วนมรรคมีองค์ 8 นอกจากจะควบคุม

กาย วาจาและใจแล้ว ยังมุ่งไปที่การพัฒนาปัญญาด้วย เพื่อให้การปฏิบัติศีลและกุศลกรรมบถเป็นไปโดยอัตโนมัติไม่ใช่อาศัยการควบคุมอย่างเดียว ในธรรมจักรกัปปัตนสูตรเรียกมรรคมีองค์ 8 ว่าทุกขโรธคามินีปฏิปทาเป็นภาเวตัพพธรรม ธรรมที่ควรเจริญหรือพัฒนาให้เกิดขึ้น (วินย. (ไทย) 4/15/23) ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมทั้ง 3 ระดับนี้ คือ คนดีในทัศนะของพระพุทธศาสนา หากมีศีลและกุศลกรรมบถ 10 ชื่อว่าเป็นกัลยาณชน และหากมีมรรค 8 ครบถ้วนชื่อว่าเป็นอริยชน

3.3 การให้ผลของกรรม

ตามหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนา เจตนากระทำการหรือกรรมย่อมส่งผลเป็นความดีและความชั่วตามมาเสมอ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใดย่อมได้ผลเช่นนั้น ทำดีได้ดีและทำชั่วได้ชั่ว” (ส.ส. (ไทย) 15/256/374) หากบุคคลทำกรรมด้วยกุศลเจตนา ก็ย่อมให้ผลเป็นความดี ตรงกันข้ามหากทำด้วยอกุศลเจตนา ก็ย่อมให้ผลเป็นความชั่ว พระราชวรมูณี (ประยูร ปยุตโต) (2529, น. 187-189) กล่าวว่า การให้ผลของกรรมมีหลายระดับนับตั้งแต่ระดับจิตใจ บุคลิกภาพ วิถีชีวิตของบุคคลและระดับสังคม ซึ่งเป็นความสุขและความทุกข์ของชีวิตและสังคมในปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี เรื่องกรรมและผลของกรรมในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้หมายความว่าเฉพาะชีวิตในปัจจุบันเท่านั้น แต่จะส่งผลไปยังโลกหน้าหรือชีวิตหลังความตาย กล่าวคือ คนดีย่อมไปเกิดในสุคติภูมิ ส่วนคนชั่วตายแล้วย่อมไปเกิดในทุคติภูมิ ดังพุทธสุภาษิตในมัชฌิมนิกายที่ว่า “เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุกติเป็นอันหวังได้” (ม.มู. (ไทย) 12/70/62) และ “เมื่อจิตไม่เศร้าหมองสุคติเป็นอันหวังได้” (ม.มู. (ไทย) 12/70/63) ฉะนั้น คนไม่มีศีลและไม่ปฏิบัติกุศลกรรมบถ ย่อมมีจิตใจเศร้าหมองด้วยอำนาจบาปกรรมที่ได้ทำไว้ จึงต้องไปเกิดในทุคติภูมิ ตรงกันข้ามกับคนดีย่อมไปเกิดในสุคติภูมิเพราะจิตใจไม่เศร้าหมองจากบาปกรรมของตน

พระพุทธศาสนาได้แสดงภูมิที่คนตายจะไปเกิดไว้ 31 ภูมิ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545, น. 351) โดยแบ่งเป็นอบายภูมิ 4³ และสุคติภูมิ 27⁴ ภูมิเหล่านี้แบ่งตามชั้นหรือระดับจิตของคนที่จะไปเกิด คนชั่วหยาบละเมิดศีล และกุศลกรรมบถอยู่เบื้องนี้ หากไม่มีกุศลอื่นคอยอุดหนุนก็จะไปเกิดอบายภูมิ 4 ส่วนผู้ที่ เป็นกัลยาณชนจนกระทั่งพระอริยบุคคลที่ยังไม่บรรลุพระอรหันต์ ท่านเหล่านี้เป็นผู้ มีศีล ประพฤติตามหลักกุศลกรรมบถและ เจริญองค์แห่งมรรค 8 ก็จะไปเกิดในกาม สุคติภูมิหรือภูมิของพรหม 20 ชั้น ชั้นใดชั้นหนึ่งตามชั้นแห่งจิตของตน

สำหรับผู้ไปเกิดในทุคติภูมิ เช่น นรก⁵ เทวทูตสูตรแห่งมัชฌิมนิกาย (ม.อ. (ไทย) 14/262-270/310-317) กล่าวถึงเทพผู้ดูแลนรกคือพญายมและยมบาล พญายมจะทำหน้าที่ซักถามสัตว์นรก และลงโทษพวกเขาตามบาปกรรมที่ทำไว้ ส่วน ยมบาลจะทำหน้าที่ช่วยเหลือพญายมลงโทษสัตว์นรก ฉะนั้น คนชั่วจะเป็นคนที่อยู่ในอำนาจของพญายม ตรงข้ามกับคนดีที่แม้แต่เทพอย่างพญายมยังให้ความเคารพยำเกรง

จากที่กล่าวมาพฤติกรรมกรรมการทำกรรมของบุคคลย่อมเกี่ยวข้องกับจริยธรรม ที่ประพฤติ ซึ่งจะส่งผลต่อชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้าซึ่งขอสรุปเป็นตารางดังนี้

³ นรก เปต ติรัจฉาน อสุรกาย

⁴ แบ่งเป็น 2 คือ 1) กามสุคติภูมิ ได้แก่ มนุษย์ และสวรรค์ 6 ชั้น และ2) รูปาวจร ภูมิ 16 และอรูปาวจรภูมิ 4 ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นพรหม

⁵ นรกมี 8 ชุม คือ 1) สัตว์เขี้ยว 2) กากสุตตนรก 3) สังฆาฏนรก 4) โรฐานรก 5) มหาโรฐานรก 6) ตาปนนรก 7) ปตาปนนรก 8) อเวจีมหานรก (สุนทร ธี รัชชี, 2541, น. 372-376)

ตารางที่ 2 พฤติกรรมทางจริยธรรมกับความทุกข์-สุขในชีวิตและชีวิตหลังความตาย

กระบวนธรรม	สาเหตุ	พฤติกรรมทางจริยธรรม (การทำกรรม)	ผล	ชีวิตหลังตาย
สมุทยวาร	ตัณหา	ไม่มีศีล 5 ไม่มีกุศลกรรมบถ 10 ไม่เจริญมรรค	ทุกข์	ทุกข์ภูมิ
นิโรธวาร	มรรค	มีศีล 5 มีกุศลกรรมบถ 10 เจริญมรรค	สุข	สุขภูมิ

4. วิเคราะห์แนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทในนวนิยายเรื่อง เงา

เเงา เป็นนวนิยายอิงพระพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามองค์ประกอบต่างๆ ของนวนิยายแล้วหมายถึง “หลักกรรม” ในพระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในสังยุตตนิกายว่า “อนึ่ง กรรมนั้นย่อมติดตามเขาไป ดุจเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น” (ส.ส.(ไทย) 15/131/160) และสอดคล้องกับคำตอบที่พระนาคเสนได้ให้แก่พระยามิลินท์ในมิลินทปัญหาว่า กุศลกรรมและอกุศลกรรมที่บุคคลกระทำย่อมติดตามผู้ทำเหมือนเงาตามตัว (มิลินทปัญหา, 2543, น. 87) ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดพฤติกรรมทางจริยธรรมหรือการทำกรรมของมนุษย์ผ่านตัวละคร 3 กลุ่มคือ คนดี คนชั่ว และคนชั่วที่กลับกลายเป็นคนดีโดยใช้จริยธรรมทั้ง 3 ระดับที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นกรอบการพิจารณาตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3 พฤติกรรมทางจริยธรรมทั้ง 3 ระดับ ของตัวละครในนวนิยาย เรื่อง เงา

ตัวละคร	ศีล 5	กุศลกรรมบถ 10	มรรคมีองค์ 8
เจริญขวัญ	ไม่ผิด	ไม่ผิด	ไม่ละเมิด
ดวงแก้ว	ไม่ผิด	ไม่ผิด	ไม่ละเมิด
ชาลินี	ผิดศีลข้อ 1 ผิดศีลข้อ 4 ผิดศีลข้อ 5	ผิดกายสุจริต ข้อ 1 ผิดจิตสุจริต ทุกข้อ ผิดมโนสุจริต ทุกข้อ	ละเมิดสัมมากัมมันตะ ละเมิดสัมมาวาจา ละเมิดสัมมาทิฐิ ละเมิดสัมมาสังกัปปะ
ท่านนายพล	ผิดศีลข้อ 3	ผิดกายสุจริต ข้อ 3	ละเมิดสัมมากัมมันตะ
คุณหญิง	ไม่ผิด	ผิดจิตสุจริต ข้อ 5	ละเมิดสัมมาวาจา
อิสรา	ผิดศีลข้อ 3 ผิดศีลข้อ 5	ผิดกายสุจริต ข้อ 3	ละเมิดสัมมากัมมันตะ
คุณย่าของอิสรา	ผิดศีลข้อ 1	ผิดกายสุจริต ข้อ 1 ผิดมโนสุจริต ข้อ 9 และ 10	ละเมิดสัมมากัมมันตะ ละเมิดสัมมาสังกัปปะ ละเมิดสัมมาทิฐิ

จากตารางนี้จะพบว่า ตัวละครที่มีจริยธรรมระดับต้นศีล 5 และระดับกลางคือ กุศลกรรมบถ 10 อย่างเจริญขวัญและดวงแก้วยอมเจริญมรรคมีองค์ 8 ไปด้วย เพราะจริยธรรมทั้ง 2 ระดับนี้ต่างรวมอยู่ในมรรคมีองค์ 8 ส่วนตัวละครที่ทำผิดจริยธรรมระดับต้นคือศีล 5 บางข้อ เช่น ชาลินี ท่านนายพล คุณหญิง อิสรา และคุณย่าของอิสราถือว่าทำผิดกุศลกรรมบถ 10 เพราะศีล 5 เป็นส่วนหนึ่งของกุศลกรรมบถ 10 และถือว่าไม่มีการพัฒนาตนตามมรรคมีองค์ 8 สำหรับคุณหญิงไม่ผิดศีล 5 ก็จริง แต่ก็ผิดกุศลกรรมบถ 10 ในส่วนของวาจาสุจริต ข้ออุปสมถวาจา การไม่พูดส่อเสียด

ส่วนผลกระทบที่เกิดจากพฤติกรรมทางจริยธรรมในแง่ของความทุกข์-สุข ความดี-ความชั่ว และภูมิที่จะไปเกิดหลังจากเสียชีวิตแล้วจะปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลกรรมจากพฤติกรรมทางจริยธรรมในแง่ของความทุกข์-สุข ดี-ชั่ว และ ภูมิของชีวิตหลังความตายของตัวละครในนวนิยายเรื่อง เงา

กระบวนกรรม	สาเหตุ	พฤติกรรม (การทำความกรรม)	ตัวละคร	ผลกรรม	อยู่ในอำนาจ พระยม (วสวัต)	ดี/ชั่ว
สมุทยาวาร	คัมहा	ไม่มีกุศล	ชาลินี	นรก	อยู่	ชั่ว
		กรรมบถ 10	คุณย่าของอิสรา	นรก	อยู่	ชั่ว
		ไม่มีศีล 5	พ่อของชาลินี	?	?	?
		ไม่เจริญมรรค	แม่ของชาลินี	?	?	?
			อิสรา	?	?	?
นิโรธวาร	มรรค	มีกุศลกรรมบถ				
		10	เจริญขวัญ	สวรรค์	ไม่อยู่	ดี
		มีศีล 5	ดวงแก้ว	สวรรค์	ไม่อยู่	ดี
		เจริญมรรค				

ตามตารางนี้ คนที่กล่าวได้ว่าเป็นคนดีตามหลักจริยธรรมของพุทธศาสนา เถรวาท คือเจริญขวัญและดวงแก้ว จึงมั่นใจได้ว่าเป็นคนดีและไปสวรรค์ ส่วนคนชั่ว คือชาลินีและคุณย่าของอิสรา เพราะทำผิดหลักจริยธรรมหลายข้อจึงต้องไปนรก ส่วน คนที่ทำความชั่วมาก่อนและหันกลับมาทำความดี คือ พ่อและแม่ของชาลินี และอิสรา เนื่องจากทั้ง 3 คน ยังต้องพิสูจน์ในความดีของตนต่อไป จึงทำให้ไม่สามารถสรุปได้ แน่แน่นอนว่าจะเป็นคนดีจริง และไปสวรรค์หรือไม่ จึงแทนด้วยเครื่องหมายคำถาม (?)

ตัวละครอีกตัวหนึ่งคือท่านชายวสวัต ผู้ประพันธ์ได้สร้างตัวละครนี้ขึ้นมาเพื่อ แสดงให้เห็นว่าหลักกรรมเป็นหลักที่เที่ยงธรรม คนที่ทำดีหรือทำชั่วแม้จะไม่มีใคร มองเห็นแต่หลักกรรมก็ยังทำงานได้ตามปกติ ท่านชายวสวัตมีบุคลิกค่อนข้างจะ ลึกลับแต่ก็สง่างามและทรงอำนาจ มองเห็นความดี ความชั่วของคนตามความเป็นจริง ไม่ใช่เพราะความลำเอียงด้วยความรู้สึส่วนตัว เปรียบเสมือนหลักกรรมที่อยู่ ใกล้ชิดตัวเราแทบมองไม่เห็น กระนั้นหลักกรรมก็ทรงอำนาจ เติบโตและยุติธรรม

เสมอ นวนิยายเรื่อง เงา ที่ถ่ายทอดกฎแห่งกรรมในพุทธศาสนาออกมาเป็นตัวละคร จะสมบูรณ์ไม่ได้ หากไม่มีตัวละครที่เป็นพยานมีชีวิต

5. สรุปและอภิปรายผล

การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ที่เป็นพฤติกรรมทางจริยธรรมจะต้องมีเจตนา หรือความจงใจกระทำทุกครั้ง หากมีเจตนาที่เป็นกุศลกระทำลงไปผ่านกิจกรรมในชีวิตของตนก็ถือว่าเป็นกรรมดี หากมีเจตนาที่เป็นอกุศลกระทำลงไป เรียกว่า กรรมชั่ว กรรมดีและกรรมชั่วนี้เองเปรียบเสมือนเงาที่ติดตามผู้ทำกรรมอยู่เสมอ ทั้งในภพนี้และภพหน้า ตราบใดที่คนๆ นั้นยังไม่สิ้นกรรม กล่าวคือ หากพวกเขายังมีชีวิตไม่ว่าจะในรูปแบบใด เขาก็จะยังต้องทำกรรม และรับผลของกรรมต่อ โดยมีกรรมที่ผ่านมาเป็นปัจจัยให้ทำกรรมในปัจจุบัน

ดังนั้น นวนิยายเรื่อง เงา ที่มีโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากและบรรยากาศ และทัศนคติของผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นถึงกฎแห่งกรรมในจริยธรรมของพุทธศาสนาเถรวาทผ่านหลักธรรมที่สำคัญ คือ ศีล 5 กุศลกรรมบถ 10 และมรรคมีองค์ 8 ว่าทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว คนดีเมื่อตายย่อมมีสุคติเป็นที่ไป ส่วนคนชั่วเมื่อตายแล้วย่อมมีทุคติเป็นที่ไป คนที่ยังไม่ศรัทธาในความดี ความชั่วก็สามารถสร้างทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักกรรมให้กับตนเองได้ มีตัวละครอยู่สามประเภท คือ คนดี คนชั่ว และคนที่ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าดีหรือชั่วที่ผู้ประพันธ์ได้สร้างขึ้นมาผ่านการแสดงพฤติกรรมของอิศรา ซาลินี เจริญขวัญ เป็นต้น ตัวละครในลักษณะดังกล่าวเหล่านี้หาพบได้ทั่วไปในชีวิตจริงของคนในสังคม จึงนับว่าผู้ประพันธ์ได้สร้างตัวละครขึ้นมาอย่างเหมาะสมเข้ากับชื่อเรื่องของนวนิยาย คือ เงา ซึ่งหมายถึงหลักกรรมในทางพุทธศาสนา

สำหรับการอภิปรายผลมี ดังนี้

1. เงา คือ สิ่งที่ต้องอยู่กับมนุษย์ตลอดเวลา หากมีแสงสว่างอยู่ที่ใด มีคนก็ต้องมีเงาอยู่ที่นั่น เช่นเดียวกัน มนุษย์ย่อมคู่กับการกระทำ ความดี ความชั่วจากการกระทำเป็นสิ่งที่มาคู่กับมนุษย์ เงาอยู่ใกล้ตัวเราจนเราแทบจะมองไม่เห็น ความ

ดีและความซื่อสัตย์ซึ่งกันและกันอยู่ใกล้ชิดกับตัวเรา จนเราแทบจะไม่เคยเอาใจใส่กับการกระทำของเรา และปล่อยชีวิตให้เป็นไปตามอำเภอใจ กว่าที่จะรู้ถึงความดีกับความชั่วมาจากตัวเราก็คือเมื่อมีผู้ตรัสรู้ คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาสั่งสอนเราในเรื่องนี้ว่า ให้เราตระหนักในความดีและความชั่วที่มาจากการกระทำของเรา ผู้ประพันธ์โรสลาเรนได้เปรียบเทียบกรรมหรือการกระทำดีและชั่วของเราว่าเหมือนเงาที่คอยติดตามตัวเราได้อย่างเหมาะสมจะอย่างยิ่ง

2. กฎแห่งกรรม ที่แสดงผลของความดีและความชั่วจากการกระทำของมนุษย์ เหมาะที่จะนำมาตีแผ่ผ่านนวนิยาย ในนวนิยายเรื่อง เงา โรสลาเรนผู้ประพันธ์ได้ตีแผ่พฤติกรรมฝ่ายอกุศลผ่านตัวละครชื่อว่า ซาลินีได้อย่างชัดเจนว่า บาปกรรมที่เกิดกับซาลินีเป็นผลของการทำอกุศลกรรมอย่างไรบ้าง แต่วิบากกรรมที่ทำให้ตัวละครฝ่ายดี คือเจริญขวัญเป็นคนซื่อ และอายุสั้นนั้นโรสลาเรนขาดรายละเอียดผ่านบทสนทนาในเรื่องของอินโดย 4 ไป จึงทำให้การถ่ายทอดกฎแห่งกรรมผ่านนวนิยายเรื่อง เงา ไม่ครบถ้วนเท่าที่ควร

3. จุดอ่อนของการถ่ายทอดกฎแห่งกรรมผ่านนวนิยายก็คือ นวนิยายต้องเดินไปตามโครงเรื่องที่วางเอาไว้ล่วงหน้าแล้วว่าจะให้จบอย่างไร ระยะเวลาทำการกรรมและการรับผลกรรมจึงเป็นช่วงหนึ่งในชีวิตของคนเท่านั้น ส่วนหลักกรรมในรูปของสังสารวัฏตราบไต่ที่คนเรายังมีกิเลสและทำการกรรมต่อ การรับผลของกรรมก็จะมีต่อไปหลายภพชาติ แม้คนที่ทำดีหรือชั่วในปัจจุบันก็อาจเป็นคนชั่วหรือคนดีกลับกันได้ ขึ้นอยู่กับเจตนาทำกรรมที่เป็นปัจจุบันในขณะนั้นด้วย ประวัติของพระอริยบุคคลในพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงคนชั่วกลายเป็นคนดีด้วย อย่างเช่น พระองคุลิมาล เป็นต้น ฉะนั้น คนชั่วในนวนิยายเรื่อง เงา อย่างซาลินีในชีวิตจริงก็ยังมีโอกาสกลับเป็นคนดีได้ หากได้กลั่นแอมิตรคอยให้คำแนะนำ ฉะนั้น หลักกรรมไม่ใช่หลักที่กล่าวว่าโชคชะตาหรือชีวิตของคนเรานั้นถูกกำหนดไว้อย่างแน่นอนแล้วชนิดเปลี่ยนแปลงไม่ได้อีก

4. หลักกรรมแม้จะเป็นกฎที่ยุติธรรม และเด็ดขาดในตัวเอง ผลกรรมของคนใดก็ย่อมเป็นของคนๆ นั้น ไม่สามารถถ่ายโอนให้ใครได้ แตกต่างกับโทษทางโลกที่รับโทษแทนกันได้ ถึงกระนั้น ผลกรรมก็ยังสามารถแก้ได้ด้วยกรรมโดยเจ้าของกรรมเอง ด้วยการทำความดีที่ยิ่งกว่าจนผลกรรมนั้นให้ผลไม่ได้ หรือกลายเป็นอโหสิกรรม

ในที่สุด หลักกรรมจึงเป็นหลักมนุษยนิยมที่เชื่อมั่นในตัวมนุษย์ว่ามนุษย์เองเป็นเจ้าของโชคชะตาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่า ตนเป็นที่พึ่งของตน ใครอื่นแล้วจะเป็นที่พึ่งได้

6. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

หลักกรรมเป็นพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ การศึกษาพฤติกรรมของบุคคลในชีวิตจริงด้วยหลักจริยธรรมอาจมีข้อจำกัด เพราะขัดกับหลักเสรีภาพส่วนบุคคล แต่สามารถทำได้กับนวนิยาย เพราะไม่มีข้อจำกัดดังกล่าว และตัวละครก็คือพฤติกรรมของบุคคลในชีวิตจริง ฉะนั้น การวิเคราะห์ตัวละครในนวนิยายเชิงจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะนวนิยายอิงธรรมะ แต่ควรนำนวนิยายแนวอื่น เช่น แนวอาชญากรรม แนวรักโรแมนติก และแนวสังคมการเมือง เป็นต้น มาวิเคราะห์ด้วย ก็จะถือว่าเป็นการเปิดพื้นที่การศึกษาจริยธรรมผ่านบทบาทของตัวละครที่เป็นภาพจำลองชีวิตได้กว้างขวางออกไป แต่การศึกษาแบบนี้ผู้ศึกษาต้องมีความรู้ครอบคลุมทั้ง 2 ด้าน คือ ความรู้ทางพุทธศาสนา และนวนิยาย

รายการอ้างอิง

- กนกวรรณ คงทนขุนทดพร. (2554). *แนวคิดพุทธศาสนาในนวนิยายของแก้วแก้ว*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สาขาวิชาภาษาไทย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ). (2544). *หนทางอันประเสริฐสำหรับชีวิต*. สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).
- พระราชวรมูณี (ประยูร ปยุตฺโต). (2529). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ภาวินี ตริเตชี. (2554). *กลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในนวนิยายอิงธรรมะของสุชีพ ปุญญานุภาพ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สาขาวิชาภาษาไทย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 4, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 22, 25 และ 35*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2521). *วิสุทธิมรรค แปล ภาค 3 ตอนจบ*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- โยธิน มาหา. (2547). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, สาขาจริยศาสตร์ศึกษา.
- โรสลาเรน. (2551). *เงา*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม.
- วศิน อินทสระ. (2544). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เมตตาพร.
- สุนทร ณ รัชสี. (2541). *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- แสงเดือน สุขประเสริฐ. (2556). *บทบาทตัวละครสตรีที่สื่อหลักธรรมเรื่องจิตในนวนิยาย เรื่องมานของทมยันตี [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]*. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 15(1), 126-134.
- โอมาร์ คัยยัม. (2512). *รู้ไปชาติ*. (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, ผู้แปล). พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

Received: May 21, 2019

Revised: May 13, 2020

Accepted: May 19, 2020